

УДК 316.42:316.752

Людмила ВОРОНОВСЬКА

кандидат філософських наук, доцент

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України, м. Черкаси, Україна*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТЕОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті розглядаються питання національної безпеки в контексті Концепції національної безпеки України. Метою статті є розгляд поглядів науковців щодо понятійно-категоріального апарату теоретико-методологічних засад національної безпеки в руслі сучасних українських досліджень. Опрацьовано розлогу історико-філософську джерельну базу. Наголошено, що теоретичні підвалини побудови та ефективного функціонування системи забезпечення національної безпеки на цей час перебувають у стадії розроблення. Розглянуто три базові категорії, які включає національна безпека: інтереси, загрози, захист. Представлено погляд автора на чинники державного та суспільного розвитку через структурно-функціональні характеристики та елементи національної безпеки. Розкриваються семантичні відмінності в термінології: «безпека держави» й «державна безпека», «безпека суспільства» й «суспільна безпека», «особистісна безпека» й «безпека особистості». Зазначено, що зміст поняття «безпека» визначається залежно від пізнавальних традицій кожної окремої держави. Автор доводить, що індивіди, групи, класи, нації-держави та їх різноманітні об'єднання перебувають під постійним впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Головні об'єкти захисту щодо національної безпеки визначаються як тріада, що складається з таких компонентів: людина – суспільство – держава.

Доведено, що головна мета державної політики України полягає у подальшому зміцненні національної безпеки як ключового чинника сталого суспільного розвитку. Констатовано, що адаптована до національних інтересів зовнішньополітична стратегія України має бути одним із домінуючих чинників формування повноцінного громадянського суспільства, яке здатне створити адекватну систему державної безпеки і оборони та забезпечити її якісний рівень

Ключові слова: держава, інтереси, загрози, захист, особистість, суспільство

Постановка проблеми. Сучасний етап у формуванні та реалізації стратегії національної безпеки України пов'язаний із необхідністю захисту її національних інтересів в умовах нових загроз її державному суверенітету та територіальній цілісності (російсько-українська війна). У цьому контексті

особливого значення набувають «Стратегія національної безпеки України» (2015) і Закон «Про національну безпеку України» (2018) як документи довгострокового планування, де визначено основні засади та актуальні загрози національній безпеці, відповідні цілі, а також механізми захисту національних інтересів України. Програмний зміст цих документів є основою для планування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони України.

Поява нових ризиків, викликів та загроз у світі, загострення глобальних проблем людства, недосконалість існуючої архітектури безпеки та нагальні потреби під час повномасштабного вторгнення РФ для забезпечення подальшого сталого розвитку України – усе зазначене потребує наукового розуміння багатоаспектної концепції «національна безпека». Виходячи з цього, визначимо складові терміна «національна безпека»: «національна» та «безпека».

Термін «національний» походить від слова «нація» (лат. *natio* – плем'я, народ) – це етносоціальна спільнота, об'єднана певною самоназвою, мовою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних і політичних цінностей, усвідомленням своєї ідентичності (національною самосвідомістю). Не створюючи єдиної політичної нації в країні, неможливо забезпечити національні інтереси, цілі національної безпеки та національну ідею. У цьому випадку необхідно чітко розрізняти поняття «нації» та «національності». Національність виражає етнічну спільноту людей і є вужчим поняттям порівняно з нацією, яка нині найчастіше розглядається як політична категорія. Таким чином, у понятті «національна безпека» її компонент «національна» доцільно співвідносити передусім з усією країною, державою в найрізноманітніших галузях і напрямках, де можуть бути загрози державі та її громадянам.

Певний рівень розробленості поставленої проблеми і соціальна потреба в її розв'язанні створюють підстави для систематизації й синтезу отриманих знань, досягнення системного, комплексного бачення досліджуваної проблеми, виявлення визначальних тенденцій у формуванні ціннісної системи та її впливу на безпеку і сталий розвиток сучасного українського суспільства. Однак розробка такої системи має ґрунтуватися на певних теоретичних, наукових і методологічних положеннях, які, в сукупності з методичними дослідницькими прийомами, утворюють концептуальні основи дослідження ціннісної регуляції безпеки і сталого людського розвитку.

Стан дослідження. Аналіз джерел української філософської спадщини, здійснений на теоретичному ґрунті праць В. Андрущенка, І. Бичка, Г. Горак, Н. Горлача, В. Горського, І. Огородника, С. Кримського, М. Михальченка, Н. Мозгової, І. Надольного, М. Русина, Ю. Федіва, Д. Чижевського, В. Ярошовця та ін., надає підстави зазначити, що, хоча питання про ціннісні основи сталого й безпечного розвитку у прямій постановці дослідниками не розглядалося, однак його окремі важливі аспекти знайшли теоретичне

відображення відповідно до часу і соціально-політичних обставин. Ми ж спиралися на дослідження зазначених науковців, використовуючи багату історико-філософську джерельну базу.

Метою статті є розгляд понятійно-категоріального апарату теоретико-методологічних засад національної безпеки в контексті сучасних українських досліджень.

Виклад основного матеріалу. Щоб зрозуміти сутність багатьох положень, що містяться в основних документах щодо питання національної безпеки, важливо визначитися й з іншими компонентами понятійного апарату. Зокрема, йдеться про виявлення семантичних відмінностей у термінології: «безпека держави» та «державна безпека», «безпека суспільства» та «суспільна безпека», «особиста безпека» та «безпека особистості». Залежно від того, який зміст закладено у ці поняття, багато практичних питань можна вирішувати й сприймати по-різному. Уточнюємо саме поняття «безпеки», яке найчастіше витлумачується як такі умови, в яких перебуває складна система, коли дія зовнішніх та внутрішніх чинників не призводить до явищ, що вважаються небезпечними.

Інакше кажучи, безпека – це стан «відсутності очевидної загрози», стан захищеності від шкоди чи іншої можливої небезпеки. Безпека також може означати усунення визнаних (відомих людству) загроз для досягнення прийнятного рівня ризику. Тобто гарантувати безпеку неможливо, але можна надати/створити певний рівень безпеки.

Зауважимо, що найважливішою особливістю соціальної форми розвитку є тісний взаємозв'язок між розвитком та безпекою, які є двома сторонами загального процесу життя суспільства. З цих позицій визначення безпеки в найзагальнішому вигляді для соціальних систем сформульовано українськими вченими як захист життєво важливих інтересів соціальної структури від зовнішніх та внутрішніх загроз, де останні діють або реалізуються як протилежні, суперечливі інтереси кожного елемента соціальної спільноти. Тому в сучасних умовах термін «безпека» пропонується трактувати як ситуацію спокою, відсутності реальної небезпеки (фізичної, моральної), а також матеріальні, економічні, політичні умови; відповідні органи та організації, які сприяють створенню цього положення та забезпечують безпеку.

В Україні як основні об'єкти безпеки розглядаються особистість, суспільство та держава. Передусім, важливою є послідовність переліку названих об'єктів. Особистість – це людина, яка має свідомість, залучена у соціальні відносини, виконує певну соціально обумовлену роль, має ієрархічну структуру морально-психологічних настанов, диспозицій щодо реалій зовнішнього світу, а також вимог до себе, оцінок і самооцінок у їх стабільних властивостях та динамічній взаємодії. Індивід – конкретна людина як природна істота та носій певних, притаманних тільки їй психофізіологічних якостей. Суспільство – це сукупність індивідів із усією різноманітністю їх соціальних відносин. Фактично Концепція національної безпеки України

(далі – концепція) затвердила парадигму у відношенні їх інтересів. Прагнучи відійти від тоталітаризму, в концепції навмисно ставляться на перше місце національні інтереси як сукупність потреб реалізації збалансованих інтересів особистості, суспільства та держави. В цьому контексті – не інтереси зазначених суб'єктів загалом, оскільки вони часто можуть не збігатися в усіх відношеннях. Необхідна підтримка якраз збалансованого, гармонійного балансу інтересів особистості, суспільства та держави. Більше того, цей баланс має бути визначено залежно від реальної атмосфери. У цьому випадку особистість повинна розуміти і правильно сприймати інтереси суспільства та держави, в якій вона живе. У зв'язку з цим інтереси особистості, суспільства та держави, що підлягають захисту з погляду національної безпеки, – це не що інше, як сукупність збалансованих інтересів. Саме так вони трактуються в концепції, і саме в цьому контексті розглядається безпека особистості, суспільства та держави.

Національна безпека охоплює три базові категорії: інтереси, загрози, захист.

Інтереси – це усвідомлені потреби, сформовані суспільством, соціальними групами, індивідами. Потрібно насамперед вказати на те, що характер співвідношення категорії «інтерес» з іншими залежить великою мірою від розуміння характеру самого інтересу. На сьогодні в українській науці інтерес трактують переважно як діалектичне об'єктивно-суб'єктивне явище (В. Сіренко [21], Л. Радченко [18], В. Зубов [9]), хоча є прихильники як об'єктивного (зокрема, О. Вінник [5]), так і суб'єктивного (зокрема, Д. Щербина [23], Л. Антошкіна [2]) характеру інтересів. Деякі науковці, зокрема Н. Коноваленко [13], говорять про різні ряди інтересів. Розглянувши наукову дискусію між прихильниками різного розуміння характеру інтересів, ми для потреб опису інтересів приймаємо суб'єктивне розуміння інтересів, які формуються на основі потреб. Інтерес спрямований на ті соціальні чи політичні інститути, відносини у суспільстві, від яких залежить отримання блага, що задовольняє потреби суб'єкта, причому через діалектичний зв'язок інтересу з об'єктивними чинниками, такими як становище суб'єкта у системі суспільних відносин тощо, які, однак, у структуру інтересу не входять. Інтерес має раціональний характер і може реалізовуватися різними шляхами у процесі діяльності як соціального явища.

Інакше кажучи, потреби – це необхідність у будь-чому для підтримки життєдіяльності організму індивіда, соціальної групи, суспільства. Різниця між інтересами та потребами здебільшого полягає в тому, що потреби безпосередньо орієнтовані на матеріальні засоби їх задоволення, які є їх об'єктом, інтереси ж кожного суб'єкта звернені на діяльність і відносини інших суб'єктів, на таку їх орієнтацію, яка б сприяла задоволенню потреб певного суб'єкта.

Інтереси, серед іншого, є основою диференціації суспільства як результату взаємодії всіх соціальних прошарків і груп з різноманітністю їх інтересів. Наявність інтересу означає життя, отже, із зазначеним підходом до

безпеки, захищаючи інтереси, ми захищаємо життя – життя людини, суспільства, держави, нації. Особистість, будучи разом із суспільством і державою об'єктом безпеки, займає серед них ключову позицію, оскільки відповідно до Конституції України людина, її права та свободи й гарантії їх реалізації є найвищою цінністю і метою суспільства та держави. Забезпечення інтересів і безпеки особистості дасть змогу суттєво підвищити рівень безпеки суспільства та держави, оскільки лише особистість з її реальними правами та свободою здатна, в свою чергу, забезпечити розвиток і життєдіяльність громадянського суспільства та держави. Національні інтереси включають сукупність державних потреб, які ґрунтуються на надбаннях і цінностях народу України, забезпечуються можливостями економіки, політичної та військової організації держави, духовно-моральним та інтелектуальним потенціалом українського суспільства. Система національних інтересів визначається сукупністю збалансованих інтересів особистості, суспільства та держави.

На сучасному етапі інтереси особистості полягають у реальному забезпеченні конституційних прав та свобод, особистої безпеки, підвищенні якості та стандарту життя, фізичному, духовному й інтелектуальному розвитку. Інтереси суспільства включають зміцнення демократії, досягнення та підтримання громадської згоди, збільшення творчої діяльності населення та духовне процвітання України. Інтереси держави полягають у захисті конституційної системи, суверенітету, недоторканності, територіальної цілісності України, встановленні політичної, економічної та соціальної стабільності, безумовному виконанні законів та підтримці правопорядку, розвитку міжнародного співробітництва на основі партнерства. Сукупність основних інтересів особистості, суспільства та держави визначає національні інтереси держави у політичній, економічній, науково-технологічній, соціальній, демографічній та інших сферах.

У практичній діяльності для реалізації інтересів об'єктивно виникають суперечності між людьми, прошарками суспільства, класами, державами внаслідок їх взаємодії в процесі соціального розвитку. Зіткнення конфронтаційних або зустрічних інтересів людей породжує загрози, які бувають потенційними або реальними. Інші види інтересів (спільні, паралельні та такі, що розходяться) за їх змістом не можуть формувати умови для появи загрози. Навпаки, вони є базою для досягнення єдності, взаєморозуміння та співпраці у суспільних і міждержавних відносинах. В цьому проявляється діалектичний взаємозв'язок між інтересами особистості, суспільства, держави та загрозами безпеці, що вимагає розгляд цих категорій у близькій єдності. Категорія «загроза» не менш важлива, ніж категорія «інтереси». Своєчасне виявлення загроз і реакції на них з боку суспільства та держави мають надважливе значення в практичній діяльності щодо захисту національних інтересів. Характер і рівень загроз визначають основні сфери діяльності для їх попередження й локалізації, а також форми, способи, засоби та методи вирішення проблем забезпечення безпеки при раціональному

використанні існуючих, як правило, обмежених ресурсів. Причини неадекватного сприйняття загроз можуть бути найрізноманітніші: обмеженість знань законів природи, відсутність необхідного обсягу надійної інформації про події та ситуацію, низький рівень методів та оперативності ефективної обробки існуючої інформації, відсутність навичок прогнозування та передбачення наслідків, особливості реальної обстановки, діяльність спеціальних служб іноземних держав по дезінформуванню тощо. Важливе значення мають також особистісні особливості характеру та цільові світоглядні настанови політиків, державних діячів, а також усіх тих, хто не тільки приймає рішення в галузі соціального розвитку та національної безпеки, але також бере участь в отриманні й обробці даних про загрози безпеці та доповіді керівництву країни. Формування неадекватного суб'єктивного сприйняття загроз може бути як результатом власної некомпетентності чи помилки, так і результатом цілеспрямованої діяльності інших осіб, а також іноземних спецслужб, які добиваються своїх цілей.

Національні інтереси, що передбачають діяльність державних органів, організацій, включаючи громадські об'єднання, а також окремих громадян, потребують захисту від існуючих загроз. Захист проводиться за умови таких принципів: законності, яка передбачає дотримання норм міжнародного права та законодавства України; універсальної безпеки, що передбачає взаємний облік і дотримання інтересів усіх суб'єктів відносин у сфері безпеки як всередині країни, так і на міжнародному рівні; дотримання балансу життєво важливих інтересів і взаємної відповідальності особистості, суспільства та держави в питаннях забезпечення національної безпеки; постійного інформування громадян про стан національної безпеки.

Виходячи з вищевикладеного, логічним є питання про розмежування понять «безпека особистості» та «особиста безпека». Особиста безпека – сукупність суспільних відносин, спрямована на захист конкретних життів, здоров'я, тілесної недоторканності та свободи людини та громадянина від протиправних насильницьких посягань, які здійснюються з використанням або спробами застосування насильства або із загрозою таких, а безпека особистості передбачає невизначене коло осіб. При цьому слід додати, що в цьому випадку має також йтися про захист особистості не лише від незаконних посягань, але й від загроз природного та техногенного характеру. Таким чином, можна сказати, що особиста безпека – це захист певного життя, здоров'я, тілесної недоторканності та свободи людини та громадянина від протиправних посягань, а також від загроз щодо нього природного та техногенного характеру. Виходячи з викладеного вище, вважаємо поняття «безпека особистості» більш загальним, соціально обумовленим, тож йому можна надати таке визначення: це захищеність умов, що забезпечують реалізацію прав і свобод особистості, можливості для її саморозвитку. Особистість, її права та свободи належать до основних об'єктів національної безпеки. Безпека особистості залежить від форм державного устрою й правління, стану економіки, соціальної сфери, законодавства, культури,

духовно-морального потенціалу країни. Характерною рисою останніх десятиліть у вивченні проблем безпеки стало витіснення в деяких випадках поняття «державна безпека» поняттям «національна безпека». Якщо відмовитися від поняття «державна безпека» або розчинити його в національній безпеці, розмивається сфера дії спеціальних служб держави, з'являється спокуса наділити їх не притаманними для них функціями. У той же час втрачається або відходить на другий план основна спрямованість їх діяльності. Тому потрібно чітко визначити зміст поняття «державна безпека» та його місце в структурі національної безпеки.

На нашу думку, слід відрізнити поняття «державної безпеки» та «безпеки держави». Безпека держави стоїть нарівні з такими поняттями, як «безпека особистості» та «безпека суспільства». Безпека держави передбачає не тільки ідентифікацію та усунення загроз, але й протидію їх джерелам та цілеспрямовану діяльність щодо забезпечення сталого, поступового розвитку держави. Якщо ототожнювати поняття «державної безпеки» та «безпеки держави», то в систему забезпечення державної безпеки слід було б включити всю економічну, соціальну, соціально-політичну та духовно-ідеологічну систему суспільства тією мірою, в якій вона спрямована на розвиток держави і, таким чином, на забезпечення її безпеки.

Однак, державна безпека історично завжди була пов'язана з певним характером загроз державі та їх джерелами. Ці загрози мали свою специфіку та ототожнювалися з розвідувальними й іншими підривними діями іноземних спеціальних служб та організацій, а також діяльністю різного роду антиконституційних елементів. Тому під державною безпекою розуміємо стан захисту суверенітету, незалежності, територіальної цілісності та конституційного устрою, економічного, науково-технічного й оборонного потенціалу країни від розвідувальної та іншої ворожої діяльності спецслужб та організацій іноземних держав, протиправних посягань окремих груп та осіб, а також прав і законних інтересів особистості, які порушуються у зв'язку з реалізацією вищезазначеної активності. Державна безпека пронизує всі інші типи безпеки, виділяючи в них свій об'єкт. Зміст державної безпеки є суттєво іншим, на відміну від поняття «безпека держави», оскільки, по-перше, безпека держави передбачає не лише протидію загрозам (але тільки своїми методами), що характерно, передусім, для забезпечення державної безпеки, але й зміцнення економічної, політичної, оборонної, науково-технічної та інших потенціалів держави; по-друге, безпека держави пов'язана з протидією різного роду загрозам, що виходять за межі державної безпеки. Відповідно до визначення, викладеного у монографії В. В. Горлинського, розглядаємо безпеку держави як «стан захисту її структур, при якому вони, маючи матеріальні та правові засоби, можуть служити гарантом забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності та політичної стабільності суспільства» (7, с. 101).

Ще більш неоднозначними є поняття «суспільна безпека» та «безпека суспільства». У сучасний період, пов'язаний із формуванням громадянського

суспільства, необхідно не лише включати в поняття суспільної безпеки правоохоронний аспект, а й враховувати інші загрози, з якими стикається суспільство. Ми говоримо про безпеку різних соціальних суб'єктів (суспільства, групи населення, індивідууми) в умовах надзвичайних ситуацій, стихійних лих, катастроф, епідемій тощо. Іноді в поняття суспільної безпеки вкладається дуже широке значення, яке охоплює всю сукупність соціальних явищ.

У цьому розумінні суспільна безпека включає в себе безпеку, яка має відношення до особистості, суспільства та держави, захист від внутрішніх і зовнішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності, тобто фактично в цьому випадку вона ототожнюється з національною безпекою. Цей підхід у законотворчій і практичній діяльності, на нашу думку, є недоцільним і навіть шкідливим, оскільки це привносить додаткову плутанину в сферу відповідальності за різні види безпеки з боку певних державних структур. У цьому випадку доцільніше обмежити зміст поняття суспільної безпеки лише сферою захисту населення країни від злочинних посягань на права громадян та їх об'єднань, а також від загроз техногенного та природного характеру. Інакше кажучи, суспільна безпека – це захист населення країни від злочинних посягань на права громадян та їх об'єднань, а також від загроз природного та техногенного характеру. У той же час безпека суспільства – значно ширше поняття, ніж суспільна безпека і характеризується такими параметрами: соціальна справедливість, права громадян і суспільства загалом у взаємовідносинах із державою, режим законності, економічне благополуччя громадян, демократичний плюралізм, відкритість суспільства, національна визначеність громадянського суспільства. Таким чином, безпека суспільства, на думку В. В. Горлинського, означає захист його матеріальних і духовних цінностей від зовнішніх та внутрішніх загроз (7, с. 203), що виражає її основне призначення щодо поняття «суспільної безпеки». Отже, безпека суспільства – це сукупність умов, які дозволяють реалізувати права та свободи всіх груп населення, протистояти діям, що ведуть до розколу суспільства, зокрема і з боку держави, яка передбачає наявність державних інститутів, юридичних норм, розвинених форм суспільної свідомості, що гарантують впровадження та захист цих умов. Національні інтереси є об'єктивним чинником, обумовленим усією сукупністю потреб України. Найважливішими національними інтересами держави є: територіальна цілісність країни, державне самовизначення та політичне самоврядування народу, гідне місце у світовій спільноті, процвітання країни та її населення на основі забезпечення прав особистості та благополуччя всіх складових його соціальних груп. Національні інтереси держави захищаються через систему національної безпеки, яка є сукупністю взаємодіючих суб'єктів забезпечення національної безпеки та засобів, які використовуються ними для здійснення діяльності по захисту й реалізації національних інтересів України та забезпечення безпеки особистості, суспільства та держави.

Висновки. Виходячи з викладеного вище, можемо зробити висновок, що всі розглянуті види безпеки означають виконання законодавчою, виконавчою та судовою владою конкретних заходів щодо захисту життя та здоров'я, прав і свобод конкретної людини, суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Говорячи в цьому випадку про суспільство та державу, необхідно мати на увазі, що тут йдеться про ті інститути та функції, які стосуються захисту певної людини, суспільства та держави, в якій вона живе. Завдання забезпечення особистої, суспільної та державної безпеки покладається на відповідні державні структури.

Основним механізмом реалізації цієї політики є державне управління усіма сферами забезпечення національної безпеки, але теоретичні підвалини побудови й ефективного функціонування системи забезпечення національної безпеки на цей час перебувають у стадії розробки. Як наслідок – відсутність загальноприйнятих поглядів щодо понятійно-категоріального апарату, мають місце досить суперечливі прогностичні оцінки змін геополітичного та гео економічного простору та їх наслідків у контексті забезпечення національної безпеки, а відтак, подальших напрямів удосконалення структури й управління сектором безпеки, методів, засобів, способів та механізмів реалізації державної політики з питань національної безпеки.

Список використаних джерел

1. Александров Д. В. Категорія «інтерес» як об'єкт протосоціологічної і соціологічної рефлексії: дис. ... канд. соц. наук: 22.00.01. Київ, 2009. 197 с.
2. Антошкіна Л. І. Вища освіта в системі суспільних інтересів: монографія. Донецьк, 2008. 283 с.
3. Білорус О. Г. Глобальні трансформації і безпека розвитку політичних, економічних і соціальних систем. Глобалізація і безпека розвитку. Київ: КНЕУ, 2001. 733 с.
4. Бодрук О. С. Структура воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти. Київ: НІПМБ, 2001. 300 с.
5. Вінник О. М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах: дис. ... д-ра юр. наук: 12.00.04. Київ, 2004. 631 с.
6. Волинський А. К. Теоретико-методологічні основи аналізу політичного процесу у сучасній політичній науці: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ, 2006. 214 с.
7. Горлинський В. В. Філософія безпеки і сталого людського розвитку: ціннісний вимір: монографія [Електронний ресурс]. Київ: Вид. ПАРАПАН, 2011. 390 с.
8. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
9. Зубов В. О. Підприємницький інтерес: соціально-філософський аналіз: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Запоріжжя, 2004. 182 с.
10. Злобина О., Тихонович В. Модернізація ціннісної системи та засобів до життя. *Суспільна криза і життєві стратегії особистості*. Київ: Стилос, 2001. С. 56–72.
11. Коломієць О. В. Концепт міжнародної безпеки в контексті глобалізації. Київ: КиМУ, 2013. 427 с.

12. Коляса О. Я. Політичний інтерес як спосіб раціоналізації суспільних відносин: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01. Львів, 2007. 168 с.
13. Коноваленко Н. В. Потреби та інтереси громадянина України як складова державотворчих процесів сучасного суспільства: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Київ, 2007. 218 с.
14. Костенко Г. Ф. Теоретичні аспекти стратегії національної безпеки. Київ: ДЕМІД, 2002. 144 с.
15. Муляр В. І. Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько-культурологічний аналіз): монографія. Житомир: ЖІТІ, 1997. 214 с.
16. Полтораков О. Ю. Безпека держави та безпека суспільства: специфіка політичного взаємовпливу в національному та європейському контекстах. Київ: LAT & K, 2009. 300 с.
17. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки і оборони України»: Указ Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015. *Урядовий кур'єр*. 2015. 29 трав.
18. Радченко Л. М. Політичні інтереси: об'єктивно-суб'єктивна детермінація і механізми реалізації: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01. Київ, 2009. 192 с.
19. Семенченко А. І. Методологія стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки України. Київ: НАДУ, 2008. 429 с.
20. Семченко О. В. Ціннісний вимір функціонування груп політичних інтересів в Україні: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Донецьк, 2007. 234 с.
21. Сіренко В. Ф. Інтереси і влада: монографія. Київ: Оріяни, 2006. 536 с.
22. Ситник Г. П. Національна безпека України: теорія і практика: навч. посіб. Київ: Кондор, 2007. 616 с.
23. Щербина Д. В. Закономірності формування і реалізації економічних інтересів: дис. ... канд. екон. наук: 08.01.01. Донецьк, 2006. 222 с.

References

1. Aleksandrov D. V. Katehoriia "interes" yak obiekt protosotsiologichnoi i sotsiologichnoi refleksii: dys. ... kand. sots. nauk: 22.00.01 Kyiv, 2009. 197 s.
2. Antoshkina L. I. Vyshcha osvita v systemi suspilnykh interesiv: monohrafiia. Donetsk, 2008. 283 s.
3. Bilorus O. H. Hlobalni transformatsii i bezpeka rozvytku politychnykh, ekonomichnykh i sotsialnykh system. Hlobalizatsiia i bezpeka rozvytku. Kyiv: KNEU, 2001. 733 s.
4. Bodruk O. S. Struktura voiennoi bezpeky: natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty. Kyiv: NIPMB, 2001. 300 s.
5. Vinnyk O. M. Teoretychni aspekty pravovoho zabezpechennia realizatsii publichnykh i pryvatnykh interesiv v hospodarskykh tovarystvakh: dys. ... d-ra yur. nauk: 12.00.04. Kyiv, 2004. 631 s.
6. Volynskiy A. K. Teoretyko-metodologichni osnovy analizu politychnoho protsesu u suchasniy politychnii nautsi: dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.02. Kyiv, 2006. 214 s.
7. Horlynskyi V. V. Filosofiia bezpeky i staloho liudskoho rozvytku: tsinnisnyi vymir: monohrafiia [Elektronnyi resurs]. Kyiv: Vyd. PARAPAN, 2011. 390 s.
8. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

9. Zubov V. O. Pidprijemnytskyi interes: sotsialno-filosofskyi analiz: dys. ... kand. filos. nauk: 09.00.03. Zaporizhzhia, 2004. 182 s.
10. Zlobyna O., Tykhonovych V. Modernizatsiia tsinnisnoi systemy ta zasobiv do zhyttia. *Suspilna kryza i zhyttrievi stratehii osobystosti*. Kyiv: Stylos, 2001. S. 56–72.
11. Kolomiets O. V. Kontsept mizhnarodnoi bezpeky v konteksti hlobalizatsii. Kyiv: KyMU, 2013. 427 s.
12. Koliasa O. Ya. Politychnyi interes yak sposib ratsionalizatsii suspilnykh vidnosyn: dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.01. Lviv, 2007. 168 s.
13. Konovalenko N. V. Potreby ta interesy hromadianyna Ukrainy yak skladova derzhavotvorchykh protsesiv suchasnoho suspilstva: dys. ... kand. filos. nauk: 09.00.03. Kyiv, 2007. 218 s.
14. Kostenko H. F. Teoretychni aspekty stratehii natsionalnoi bezpeky. Kyiv: DEMID, 2002. 144 s.
15. Muliar V. I. Samorealizatsia osobystosti yak sotsialna problema (filosofsko-kulturolohichniy analiz): monohrafiia. Zhytomyr: ZhITI, 1997. 214 s.
16. Poltorakov O. Yu. Bezpeka derzhavy ta bezpeka suspilstva: spetsyfika politychnoho vzaiemovplyvu v natsionalnomu ta yevropeiskomu kontekstakh. Kyiv: LAT & K, 2009. 300 s.
17. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 6 travnia 2015 roku «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 26 trav. 2015 r. № 287/2015. *Uriadovyi kurier*. 2015. 29 trav.
18. Radchenko L. M. Politychni interesy: obiektyvno-subiektyvna determinatsiia i mekhanizmy realizatsii: dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.01. Kyiv, 2009. 192 s.
19. Semenchenko A. I. Metodolohiia stratehichnoho planuvannia u sferi derzhavnogo upravlinnia zabezpechenniam natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Kyiv: NADU, 2008. 429 s.
20. Semchenko O. V. Tsinnisnyi vymir funktsionuvannia hrup politychnykh interesiv v Ukraini: dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.02. Donetsk, 2007. 234 s.
21. Sirenko V. F. Interesy i vlada: monohrafiia. Kyiv: Oriiany, 2006. 536 s.
22. Sytnyk H. P. Natsionalna bezpeka Ukrainy: teoriia i praktyka: navch. posib. Kyiv: Kondor, 2007. 616 s.
23. Shcherbyna D. V. Zakonomirnosti formuvannia i realizatsii ekonomichnykh interesiv: dys. ... kand. ekon. nauk: 08.01.01. Donetsk, 2006. 222 s.

Liudmyla VORONOVSKA

*Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chornobyl Heroes
of National University of Civil Defense of Ukraine, Cherkasy, Ukraine*

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS
OF THE THEORY OF NATIONAL SECURITY**

The article deals with national security issues in the context of the Concept of National Security of Ukraine. The author's point of view on the factors of state and social development is presented through structural and functional characteristics

and elements of national security. Semantic differences in the terminology of "state security" and "security of state", "public security" and "security of society", "personal security" and "security of personality" are revealed. It is noted that the content of the concept of "security" is determined depending on cognitive traditions of each individual state. The author proves that individuals, groups, classes, nations and their various associations are under constant influence of both internal and external factors. The main objects of national security protection are defined as a triad consisting of the following components: man - society - state.

The purpose of the article is to consider the views of scientists on the conceptual and categorical apparatus of theoretical and methodological foundations of national security in the context of modern Ukrainian research.

It is proved that the main goal of the state policy of Ukraine is to further strengthen national security as a key factor of sustainable social development. It is stated that the foreign policy strategy of Ukraine, adapted to national interests, should be one of dominant factors in the formation of a full-fledged civil society, which is able to create an adequate system of state security and defense and ensure its qualitative level

Keywords: *state, interests, threats, protection, personality, society*